

ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรีกับมุนะทสึกุ สะโตะมิ และความร่วมมือที่นำไปสู่การจัดแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ
กะสุฮิระ อะเบะ แปลจากภาษาญี่ปุ่นโดยวิชัญญ์ กลั่นรอด
คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คำสำคัญ ศิลป์ พีระศรี, มุนะทสึกุ สะโตะมิ, การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ, ศิลปะสมัยใหม่ไทย

บทคัดย่อ

เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนศิลปะและพัฒนางานศิลปะในประเทศไทย ศิลป์ พีระศรี โดยความร่วมมือกับหลากหลายฝ่ายได้ก่อตั้งการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติขึ้น การแสดงครั้งแรกเกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2492 หนึ่งในคนที่มิพบาททั้งในแง่การติดต่อประสานงาน ส่งงานเข้าร่วมแสดง เป็นกรรมการ ฯลฯ คือศิลปินญี่ปุ่นชื่อ มุนะทสึกุ สะโตะมิ (Munetsugu Satomi) สะโตะมิเข้ามาในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองและอยู่ที่ประเทศไทยต่อหลังจากสงครามสงบ ความร่วมมือระหว่างศิลป์ พีระศรีและมุนะทสึกุ สะโตะมิทำให้เห็นมิติความเคลื่อนไหวของศิลปกรรมสมัยใหม่ในประเทศไทยอีกทางหนึ่งด้วย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของบทความที่ข้าพเจ้าได้นำเสนอเมื่อ ค.ศ. 2004 เนื้อหาหลักเกี่ยวกับ
กอร์ราโด เฟโรจี หรือ ศิลป์ พีระศรี (ชื่อหลังจากเปลี่ยนสัญชาติ) กับมหาวิทยาลัยศิลปากร ชื่อ
บทความเดิมคือ “รอยเท้าศิลปินอิตาลีในเอเชียตะวันออกเฉียงที่หลงเหลือจนปัจจุบัน” ในวารสาร
วิชาการของมหาวิทยาลัย Seibi Gakuen University ฉบับที่ 36

เอกสารต่างๆ ได้กล่าวไว้ว่า ศิลป์ พีระศรี ได้ทำหน้าที่เป็นอาจารย์ที่ดีอบรมถ่ายทอดความรู้ทักษะ
และความชำนาญแก่ศิษย์ พัฒนาศิลปิน ริเริ่มให้ศึกษาค้นคว้าศิลปะ ประเพณีไทย และเผยแพร่
ให้โลก ได้รับรู้ด้วยการนำงานศิลปะเดินทางไปแสดงยังหลายประเทศในยุโรป ท่านรับราชการด้วยความ
ซื่อสัตย์สุจริตจนได้รับความเคารพนับถือให้เป็นบิดาแห่งศิลปะสมัยใหม่ของเมืองไทยมาจนปัจจุบัน
แต่ในกิจกรรมต่างๆ ทั้งการเรียนการสอนหรือโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ
อันเป็นเวทีสำคัญของการแสดงศิลปะ ฯลฯ นั้นย่อมต้องมีผู้คอยให้การสนับสนุนช่วยเหลือ ทั้งจาก
ฝั่งไทยและฝั่งต่างประเทศ ซึ่งมูเนะทสึกุ สะโตะมิ ศิลปินชาวญี่ปุ่นนั้นทำหน้าที่ในประการหลัง

บริบทของสังคมอิตาลีช่วงที่กอร์ราโด เฟโรจีเดินทางมายังประเทศไทย
กับ ยุคเริ่มแรกแห่งการศึกษาศิลปะสมัยใหม่ของไทย

ก่อนอื่นจะขอกล่าวเกี่ยวกับศิลปิน พีระศรี หรือ กอร์ราโด เฟโรจี เสียก่อนว่า ศิลป์ พีระศรี เกิดเมื่อ
วันที่ 15 กันยายน ค.ศ. 1882 เสียชีวิตที่กรุงเทพฯ วันที่ 14 พฤษภาคม ค.ศ. 1962 สำเร็จการศึกษา
ด้านประติมากรรมจากราชวิทยาลัยศิลปะ ได้เข้าทำงานเป็นประติมากรและอาจารย์อยู่ที่สถาบันเดียว
กันนี้ มีผลงานเป็นที่รู้จักในอิตาลี แม้ว่าปัจจุบันจะไม่มีหลักฐานผลงานแน่ชัด แต่จากการค้นคว้า
พบว่ายังมีงานรูปหล่อสำริด และหินสลักหน้าหลุมศพที่เมืองฟลอเรนซ์ เพอรารา มิลาน กรุงโรม
และเกาะเอลบา ซึ่งเป็นอนุสรณ์สถานผู้ตายในสงครามที่สวนแห่งสงคราม และอนุสาวรีย์ขนาดใหญ่
ใหญ่ที่หอศิลป์เฟลชี

กอร์ราโด เฟโรจีได้เดินทางมารับราชการที่ประเทศไทยเมื่อ ค.ศ. 1923 ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 6
(กษัตริย์ผู้ทรงมีความสนพระทัยด้านศิลปวัฒนธรรม และเป็นองค์อุปถัมภ์งานศิลปะที่สำคัญเป็น
อย่างมาก) เมื่อมาเมืองไทยได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานสร้างอนุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระพุทธ-
ยอดฟ้าจุฬาโลก ซึ่งคาดว่าจะได้รับความดีความชอบเป็นอย่างมาก หลักฐานเอกสารจากกรม
ศิลปากรบันทึกว่าได้รับเงินเดือน 800 บาท เทียบได้กับ 40,000 บาทในปัจจุบันซึ่งมากกว่าเงิน
เดือนทั่วไปถึง 5 เท่า

11 ปีก่อนหน้าที่กอร์ราโด เฟโรจีจะย้ายมายังประเทศไทย ได้มีการก่อตั้งกรมศิลปากรขึ้นเมื่อปี
ค.ศ. 1912 และมีการเปิดโรงเรียนศิลปะเพาะช่างในปีต่อมา โรงเรียนเพาะช่างได้จ้างนักวิชาการ

110 ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรีกับมูเนะทสึกุ สะโตะมิ และความร่วมมือที่นำไปสู่การจัดแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ โดย คะสุฮิระ อะเบะ

สาขาต่างๆ จากต่างประเทศเข้ามาเพื่อช่วยก่อร่างทางการศึกษาศิลปะ และศิลป์ พีระศรีก็เป็นส่วนหนึ่งนั้นเช่นกัน ในช่วงแรกของการก่อตั้งโรงเรียนเพาะช่างมีศิลปินชาวญี่ปุ่นได้แก่ อิวะเซะ (Iwase) จิระ โยะโคตะ (Jiro Yokota) สะคะเอะ มิคิ (Sakae Miki) อาจารย์เหล่านี้ทำการสอนวิชาจิตรกรรม ประติมากรรม และศิลปะประยุกต์ เป็นต้น นอกจากนี้ในช่วง ค.ศ. 1941 สมัยต้นสงครามโลกครั้งที่สอง มีนักเรียนไทยได้รับทุนไปเรียนที่โรงเรียนศิลปะโตเกียว (ภายหลังคือมหาวิทยาลัยศิลปะและดนตรีแห่งโตเกียว Tokyo University of Fine Arts and Music) หลายคน

ในสมัยเดียวกันกับสยาม ญี่ปุ่นในช่วงต้นสมัยเมจิ (Meiji Period) ก็มีการเชิญศิลปินชาวอิตาลีมาทำการสอนและสร้างผลงานศิลปะเป็นจำนวนมาก เนื่องจากสมัยที่ฮิโรฟูมิ อิโตะ (Hirofumi Ito) ดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีกระทรวงแรงงาน นายกรัฐมนตรีอิตาลีได้ให้ความร่วมมือรับข้อเสนอในการวางแผนสร้างโรงเรียนศิลปะสมัยใหม่ โดยที่ได้สร้างขึ้นใน ค.ศ. 1877 (ปีที่ 9 ของสมัยเมจิ) โดยเป็นส่วนหนึ่งของวิทยาลัยวิศวกรรมศาสตร์

ในการเปิดรับสมัครตำแหน่งอาจารย์ศิลปะในพระบรมราชูปถัมภ์แห่งองค์จักรพรรดิญี่ปุ่น ผลสรุปคือ การรับศิลปินสามท่านเข้าทำงานดังนี้ วินเซนโซ รากุซา (Vincenzo Ragusa ค.ศ. 1841-1927) ประติมากร อันโตนิโอ ฟอนตานีส (Antonio Fontanesi ค.ศ. 1818-1882) จิตรกร สอนวาดเส้น โจวานนี คัปเปเลตตี (Giovanni Cappelletti เสียชีวิต 1885) สอนรายวิชาพื้นฐานโดยมีระยะเวลาในสัญญา 3 ปี รายได้ต่อปี 3,000 เยน เมื่อเทียบกับสมัยที่สามารถสร้างบ้านหนึ่งหลังด้วยเงินเพียงหนึ่งร้อยเยนได้ รายได้นี้ต้องนับว่าสูงกว่ารายได้ธรรมดามาก ศิลปินเหล่านี้ก็คล้ายกับคอร์ราโด เฟโรจีที่ไม่มีส่วนในการก่อร่างสร้างความรู้ศิลปะสมัยใหม่ให้กับประเทศที่ตนเองเดินทางไป¹

วินเซนโซ รากุซาเดินทางมาถึงประเทศญี่ปุ่นเมื่อ ค.ศ. 1876 ห่างจากการเดินทางมาจากประเทศอิตาลีของคอร์ราโด เฟโรจีในภายหลังถึง 47 ปี ในช่วงเวลาประมาณครึ่งศตวรรษนี้ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมภายในประเทศอิตาลีอย่างมาก การนำเสนอเกี่ยวกับประเด็นนี้ที่สถาบันวิจัยญี่ปุ่น - อิตาลีเมื่อ ค.ศ. 2008 โดยโคอิชิโร มะเอะโนะโซะโนะ (Koichiro Maesono) นักวิชาการชาวญี่ปุ่นเสนอบทความเรื่อง “ความเป็นจริงทางสังคมในช่วงตอนปลายศตวรรษที่ 19” โดยสรุปดังนี้²

การกลายเป็นประเทศอิตาลีอย่างเต็มตัวเมื่อ ค.ศ. 1861 ทำให้เกิดการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมที่ส่งผลให้มีการจ้างแรงงานผู้หญิงในอุตสาหกรรมปั่นด้าย มีการทำอุตสาหกรรมหนักที่กลายเป็นเศรษฐกิจหลักของประเทศ จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นอย่างชัดเจน โดยช่วงที่กำลังเริ่มต้นพัฒนาประเทศมีประชากรราว 25 ล้านคน และเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดดในช่วง 50 ปีต่อมาเป็น 36 ล้านคนเมื่อ ค.ศ. 1911 คิดเป็นเกือบครึ่งหนึ่งของจำนวนเดิม ประชากรที่เพิ่มขึ้นทำให้พื้นที่ในประเทศไม่สามารถรองรับได้ จึงมีการอพยพของประชากรออกนอกประเทศ

อย่างจริงจัง เฉพาะการอพยพไปตั้งถิ่นฐานที่อเมริกาตัวเลขขึ้นไปถึงราว 870,000 คน

สำหรับผู้ประกอบอาชีพศิลปินซึ่งมีรายได้ไม่มั่นคงไม่ว่าจะยุคสมัยใดก็ตามนั้น การไปเป็นศิลปินในพระบรมราชูปถัมภ์ที่ต่างแดนซึ่งมีค่าตอบแทนสูง เป็นแรงจูงใจให้ศิลปินชาวอิตาลีเดินทางออกจากประเทศมายังดินแดนใหม่ อันเป็นกรณีของไทยและญี่ปุ่นนั่นเอง

ศิลปิน พีระศรี และความสำเร็จที่ประเทศไทย

อย่างที่ทราบกันดีว่าเฟโรซีได้เข้ารับราชการในกรมศิลปากรตั้งแต่ปี ค.ศ. 1923 มีหน้าที่รับผิดชอบงานสร้างอนุสาวรีย์และรูปหล่อสำริด โดยเริ่มจากการได้รับมอบหมายให้สร้างอนุสาวรีย์รัชกาลที่ 1 นอกจากนั้นยังได้ทำการสำรวจวัด รวมถึงโบราณสถานหลายแห่ง และรวบรวมเป็นเอกสารสำคัญ ผลงานเหล่านี้ทำให้ประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับ จนปี ค.ศ. 1932 ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ช้างเผือกและตลอดช่วงชีวิตก็ได้รับอีกหลายครั้ง ก่อตั้งโรงเรียนประณีตศิลปกรรมขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1933 ซึ่งเป็นโรงเรียนที่มีพื้นฐานการเรียนการสอนศิลปะแบบตะวันตก ภายหลังได้พัฒนาเป็นโรงเรียนศิลปากรและกลายเป็นมหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยศิลปะแห่งแรกของไทยในปี ค.ศ. 1943 โดยมีจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นเป็นผู้สนับสนุน โดยเฟโรซีได้ดำรงตำแหน่งเป็นคณบดีคนแรก ในช่วงสงครามท่านได้อิโนสัญชาติเป็นคนไทยและเปลี่ยนชื่อเป็น ศิลป์ พีระศรี ช่วงเวลานี้เป็นเวลาที่ประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์สองแบบไปพร้อมๆ กัน กล่าวคือ สถานการณ์สวนทางกันคือมีความตึงเครียดทางการเมือง (เนื่องจากกองทัพญี่ปุ่นต้องการใช้ดินแดนประเทศไทยเป็นทางผ่านไปยังการรุกประเทศพม่า แต่ไทยไม่ยอมยกประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร) แต่ญี่ปุ่นได้ให้การสนับสนุนรวมถึงมีองค์กรเข้ามาให้ความร่วมมือทางด้านศิลปวัฒนธรรมแก่ไทยเป็นอย่างดี

สงครามโลกครั้งที่สอง กับประเทศไทย

กองทัพเยอรมันบุกโปแลนด์เมื่อ ค.ศ. 1939 ทำให้ฝรั่งเศสและอังกฤษประกาศสงครามด้วย สงครามโลกครั้งที่สองจึงเริ่มต้นขึ้นในเดือนมิถุนายน ปี ค.ศ. 1940 หลังจากนั้นไม่นานนัก กองทัพฝรั่งเศสพ่ายแพ้เยอรมนี ฝรั่งเศสทำสนธิสัญญาพักรบกับเยอรมนีและแต่งตั้งให้ฟิลิป เปแต็ง (Philippe Pétain) ดำรงตำแหน่งเป็นผู้นำ โดยมีนโยบายให้ความร่วมมือกับเยอรมนี ญี่ปุ่นได้ทำสนธิสัญญาทางการทหารเมื่อเดือนสิงหาคม ปี ค.ศ. 1940 และได้ตกลงเป็นพันธมิตรกันระหว่างประเทศญี่ปุ่น เยอรมนี อิตาลีในเดือนถัดมา และเคลื่อนกำลังเข้าทางตอนเหนือของอินโดจีน ต่อมาเดือนกรกฎาคม

ค.ศ. 1941 ก็ได้บุกเข้าตั้งฐานทัพที่อาณาเขตตอนใต้ของอินโดจีนได้สำเร็จ ช่วงเวลานี้ประเทศเพื่อนบ้านแถบตะวันออกของไทยได้รวมพลเข้าด้วยกันเพื่อเตรียมทำสงครามแปซิฟิก

ญี่ปุ่นประกาศสงครามกับอเมริกาเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม ปี ค.ศ. 1941 ทำให้เข้าสู่ภาวะสงครามโลกครั้งที่สอง กองกำลังญี่ปุ่นมีความจำเป็นต้องได้ความมั่นคงจากประเทศไทย เพื่ออำนวยความสะดวกกองกำลังที่ดินแดนด้านมลายู จึงได้วางแผนยื่นข้อเสนอต่อจอมพล ป. พิบูลสงครามให้กองทหารญี่ปุ่นเดินทัพผ่านดินแดนไทยโดยสันติ ซึ่งเป็นข้อเสนอที่มีการเตรียมการเอาไว้อย่างดี โดยวันที่ 7 ธันวาคม ค.ศ. 1941 มีการเชิญรัฐมนตรีบางท่านให้ไปร่วมรับประทานอาหารค่ำที่สถานทูตญี่ปุ่น หลังจากนั้นได้เปิดการเจรจาตอนเที่ยงคืนและขอคำตอบในทันที หลักฐานบอกว่านายกรัฐมนตรีเดินทางไปตรวจราชการทางอรัญประเทศและติดอยู่ในเส้นทางรถยนต์ขากลับ การติดต่อไม่ได้ทำให้ฝ่ายญี่ปุ่นไม่ทราบว่านายกรัฐมนตรีอยู่ที่ใด จึงเปลี่ยนเป็นยื่นข้อเสนอแก่รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศและรัฐมนตรีกระทรวงการคลังว่าต้องการให้ออกคำสั่งอนุญาตให้กองทัพญี่ปุ่นเคลื่อนผ่านอาณาเขตประเทศไทยโดยสันติและขอให้กองทัพไทยไม่ต้องต้านกองทัพญี่ปุ่น ฝ่ายไทยจึงได้มีการประชุมรัฐมนตรีอย่างเร่งด่วน แต่เนื่องจากนายกรัฐมนตรีไม่อยู่จึงไม่สามารถตัดสินใจได้ เพื่อให้เข้ากับแผนการโดยรวม ฝ่ายญี่ปุ่นโดยศูนย์บัญชาการกองกำลังตอนใต้ที่เซกองจึงออกคำสั่งโจมตีตอนเช้ามีดของวันที่ 8 ธันวาคม เวลา 01.30 น. (03.30 น. เวลาท้องถิ่นประเทศญี่ปุ่น) โดยเริ่มยกพลขึ้นบกที่เกาะไผ่ สงขลา ชุมพร ปัตตานี ท่าแพ นครศรีธรรมราช เกาะภูเก็ต โกตาบารู บันดุง จอมพล ป. พิบูลสงครามกลับเข้ากรุงเทพฯ เวลา 9.00 น. (7.00 น. เวลาท้องถิ่นประเทศญี่ปุ่น) และมีคำสั่งให้กองกำลังไทยทั้งหมดหยุดต่อต้านกองทัพญี่ปุ่น แต่ก็ยังมีกองกำลังบางส่วนเกิดการปะทะกันไปแล้วในหลายจุด เกิดการบาดเจ็บล้มตายในหลายกรณี ภาพเบื้องหลังสถานการณ์การสู้รบระหว่างกองกำลังอุโนะ (Uno Force Unit) กับฝ่ายไทยที่จังหวัดชุมพรวนนั้นได้ถูกนำไปทำเป็นภาพยนตร์และละครหลายครั้ง³

รัฐบาลไทยได้ลงนามสัญญาเงื่อนไขที่ยอมให้กองกำลังทหารญี่ปุ่นเคลื่อนทัพผ่าน วันที่ 8 ธันวาคม เวลา 15.00 น. หลังจากนั้น เนื่องจากสถานการณ์รบที่เกิดความเสียหายครั้งใหญ่ของฝ่ายอเมริกาที่อ่าวเพิร์ล (Pearl Harbor) ในวันที่ 10 ธันวาคม ทหารญี่ปุ่นโจมตีแปซิฟิกได้สำเร็จ สามารถจมเรือรบอังกฤษปรินซ์ออฟเวลส์ (Prince of Wales) และรีพัลส์ (Repulse) วันที่ 11 ธันวาคม ไทยที่ไม่มีทางเลือกจึงต้องเข้าร่วมเป็นพันธมิตร มีการลงนามชั่วคราวซึ่งนำไปสู่การลงนามสัญญาพันธมิตร ไทย-ญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการในวันที่ 21 ธันวาคม และหลังจากขึ้นปีใหม่วันที่ 3 มกราคม มีการทำตามข้อตกลงในการบังคับใช้กลยุทธ์ร่วมระหว่างญี่ปุ่น-ไทยตามสัญญา

มุนะทสึกุ สะโตะมิ (Munetsugu Satomi) ใช้ความสามารถด้านภาษาฝรั่งเศสเข้าทำงานที่ศูนย์บัญชาการกองกำลังฝ่ายใต้ที่เซกอง (โฮจิมินท์ในปัจจุบัน) ปฏิบัติภารกิจให้กับกระทรวงการต่างประเทศในตำแหน่งคณะกรรมการกำหนดอาณาเขตไทย อินโดจีน ในเดือนพฤษภาคมปีเดียวกันนี้

ได้มีการทำสนธิสัญญาความสงบระหว่างไทยกับอินโดจีน ญี่ปุ่นได้ยกดินแดนด้านขวาของแม่น้ำโขง จำปาศักดิ์ เสียมเรียบ พระตะบองคืนให้แก่ไทย เดือนสิงหาคมมีการส่งคณะกรรมการกำหนด อาณาเขต ซึ่งมีสะโตมิเข้าร่วมเข้าไปยังพื้นที่ ดินแดนต่างๆ ดังกล่าวเป็นอาณาเขตที่ถูกรวมเข้า เป็นส่วนหนึ่งของประเทศสยามตั้งแต่เมื่อ ค.ศ. 1794 แต่ตกไปเป็นของกัมพูชาโดยการแทรกแซง ของฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 23 มีนาคม ปี ค.ศ. 1907 การสนับสนุนให้ไทยได้ดินแดนส่วนนี้กลับคืนมาจึง ทำให้บทบาทของญี่ปุ่นเป็นที่ยอมรับในประเทศไทย นอกเหนือจากกิจกรรมทางการเมือง ทหาร กองทัพ ญี่ปุ่นยังวางแผนระยะยาวด้วยการสนับสนุนกิจกรรมทางด้านศิลปวัฒนธรรมด้วย ส่วนหนึ่งคือการ แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมสองฝ่าย จัดนิทรรศการ ฯลฯ ซึ่งต้องมีผู้เชี่ยวชาญเข้ามามีส่วนร่วม กรณี ของมุนะทสึกุ สะโตมิก็เข้าข่ายนี้

ช่วงที่อยู่เวียดนาม สะโตมิได้ก่อตั้งสำนักงานออกแบบที่ไซ่ง่อน ทำงานออกแบบหลายชิ้น เช่น โปสเตอร์ความสัมพันธ์ญี่ปุ่นกับอินโดจีน กองกำลังญี่ปุ่นใช้วิธีการสร้างข้อตกลงทางการเมืองไป พร้อมๆ กับ การใช้วิธีโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) ในภูมิภาคต่างๆ เช่น การแลกเปลี่ยน แนวนำวัฒนธรรมญี่ปุ่นและวัฒนธรรมกัมพูชา⁴

ค.ศ. 1943 สะโตมิได้ย้ายมาที่กรุงเทพมหานครพร้อมกับครอบครัวเพื่อร่วมเป็นสมาชิกสมาคม วัฒนธรรมไทย-ญี่ปุ่น ตำแหน่งอยู่เป็นทางการของนักออกแบบกราฟิกผู้นี้คือหัวหน้าหน่วยโฆษณา ชวนเชื่อ (Propaganda) ของกองทัพพยุชนทหาร (The Japanese Eighteenth Area Army) ประจำ ภาคใต้⁵ ผลงานสำคัญก็เช่น การจัดให้มีนิทรรศการศิลปะและการประกวดแข่งขันต่างๆ ที่เป็นการ สนับสนุนวัฒนธรรมญี่ปุ่น

แม้หลักฐานจะไม่แน่ชัด แต่คาดว่านายกรัฐมนตรีไทยจอมพล ป. พิบูลสงครามกับสะโตมิน่าจะ รู้จักกันตั้งแต่สมัยที่ศึกษาต่อที่ประเทศฝรั่งเศส กองทัพญี่ปุ่นจึงพยายามจะใช้ประโยชน์จากความสัมพันธ์ส่วนตัวนี้คือเหตุผลที่สะโตมิได้เข้าร่วมกิจกรรมของสังคมกรุงเทพจนกลายเป็นข่าวในหน้า หนังสือพิมพ์ Bangkok Post เสมอๆ ในช่วงสงครามสะโตมิทำงานให้กับกองทัพ เมื่อสงครามจบ ลงจึงถูกกองทัพสัมพันธมิตรนำโดยอังกฤษจับไปเข้าค่ายกักกันที่ค่ายบางบัวทองร่วมกับชาวญี่ปุ่น อื่นๆ (มีชาวเกาหลีและไต้หวันทำงานให้กับญี่ปุ่นอยู่ด้วย)

มุนะทสึกุ สะโตมิ กับเส้นทางสู่กรุงเก่า

ปี ค.ศ. 1904 เกิดวันที่ 2 พฤศจิกายนที่โอซาก้า เป็นลูกคนสุดท้องในบรรดาพี่น้อง 5 คน
ปี ค.ศ. 1911 ด้วยความผิดพลาดบางอย่างทำให้เข้าเรียนเร็ว 1 ปี ที่โรงเรียนประถมเทนโน-
จิฮิฮังฟูโชกุ

114 ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรีกับมุนะทสึกุ สะโตมิ และความร่วมมือที่นำไปสู่การจัดแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ โดย คะสุฮิโระ อะเบะ

- ปี ค.ศ. 1914 ได้รับเงินรางวัลจากการประกวดโปสเตอร์ชากระจิมะฟุงคะ
- ปี ค.ศ. 1917 เข้าโรงเรียนมัธยมฟุริทสึอิมะมียะ เพื่อเตรียมสอบเข้าโรงเรียนศิลปะโตเกียว แต่แล้วก็ตัดสินใจไปปารีสตามคำแนะนำของ นาระชิเกะ โคเออิเดะ (Koide Narashige) เพื่อนของพี่ชายคนโตที่กลับมาจากการไปศึกษาต่อที่ฝรั่งเศส
- ปี ค.ศ. 1922 เข้าศึกษาที่อะคาเดมีจูเลียน (Académie Julian) โดยบิดาของสะโตะมิซึ่งเป็นนักธุรกิจส่งเงินให้เดือนละ 5,000 ฟรังก์
- ปี ค.ศ. 1923 สอบเข้าโรงเรียนวิจิตรศิลป์ (École des Beaux-Arts) ได้เป็นลำดับที่ 6 จากหลักสูตรที่เปิดรับ 7 คน ซึ่งสะโตะมิเป็นคนญี่ปุ่นคนแรกที่เข้าไปเรียนในสถาบันนี้และต่อมาก็มียุโรปคนไปศึกษาที่นี่เป็นจำนวนมาก
- ปี ค.ศ. 1924 ประกวดวาดเส้นได้รางวัลที่ 1 ชนะเลิศประกวดโปสเตอร์โฟโตเดอปารีส (Foto de Paris)
- ปี ค.ศ. 1925 ประกวดวาดเส้นได้รางวัลที่ 1 แต่งงานกับชาวโรมาเนียชื่อ มาเรีย วารรา
- ปี ค.ศ. 1926 ได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมแสดงในซาลงฤดูใบไม้ผลิและฤดูใบไม้ร่วง
- ปี ค.ศ. 1927 บิดาเสียชีวิต ประสบความลำบาก จึงตัดสินใจดำรงชีพด้วยการเป็นนักออกแบบที่บริษัทโซแปง
- ปี ค.ศ. 1928 เป็นกราฟิกดีไซน์เนอร์ในบริษัทออกแบบและได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าสตูดิโอ ชนะเลิศการประกวดโปสเตอร์บุหรี่ยี่ห้อ Gauloises และได้ลูกชายคนแรกชื่อโทคิมุเนะ
- ปี ค.ศ. 1932 ชนะเลิศได้รับเหรียญทองอันดับหนึ่งในการประกวดโปสเตอร์ของ Foire de Paris (นิทรรศการที่มีประจำทุกปีที่ปารีสและมีการติดโปสเตอร์นี้เผยแพร่ทั่วปารีส ได้เงินเดือนเพิ่มขึ้นเป็น 4,000 ฟรังก์)
- ปี ค.ศ. 1933 ชนะการประกวดโปสเตอร์แข่งจักรยาน "6 วัน" ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้เขาตั้งบริษัทตัวเอง สะโตะมิได้รับแรงบันดาลใจจาก โปสเตอร์ NORD EXPRESS ของกาซองดร์ (Cassandre) นักออกแบบกราฟิกและนักวาดภาพประกอบชื่อดัง⁶
- ปี ค.ศ. 1934 ทำโปสเตอร์ให้กับสายการบิน KLM ประจำชาติเนเธอร์แลนด์ เปิดนิทรรศการแลกเปลี่ยนงานศิลปะนานาชาติ นิทรรศการจากญี่ปุ่นนำโปสเตอร์ขึ้นนี้กลับไปแสดงที่ประเทศญี่ปุ่นเป็นชิ้นแรกของสะโตะมิ
- ปี ค.ศ. 1934 ครูโซ มุโรตะ (Kurazou Murota) นำโปสเตอร์ 80 แผ่นจากญี่ปุ่นมามอบให้ สะโตะมิได้ใช้เงินส่วนตัวเปิดนิทรรศการศิลปะนิยงเคียวโคคุ (Nihon Kyokoku) ที่ปารีสเป็นครั้งแรกซึ่งได้รับเสียงชื่นชมเป็นอย่างมาก สะโตะมิได้ทำงานโปสเตอร์และได้เข้าร่วมแวดวงกับศิลปินมีชื่อเสียงของปารีส กาซองดร์

- และแมน เรย์ (Man Ray) เป็นต้น
- ปี ค.ศ. 1936 กลับประเทศครั้งแรก ได้รับงานทำโปสเตอร์จากกรมการรถไฟ เรือไปรษณีย์ ญี่ปุ่น ร้านไข่มุกมิโมโตะ ในระหว่างที่พำนักอยู่ที่ญี่ปุ่นได้พบและเกิดมิตรภาพที่แน่นแฟ้นกับฮิสุอิ สึกิอุระ (Hisui Sugiura) หัวหน้าสมาคมพันธ์พาศิลป์แห่งญี่ปุ่น รวมถึงทะคะชิ คะวะโนะ (Takashi Kawano), ฮิโรชิ ฮาระ (Hiroshi Hara) โฮคุชู ทะดะ (Hokuchou Tada) และยุสะคุ คะเมะคุระ (Yusaku Kamekura) ด้วย
- ปี ค.ศ. 1937 แสดงงานที่งานนิทรรศการ Paris Exposition ได้รับรางวัลกิตติมศักดิ์จากงานประกวดโปสเตอร์ของการรถไฟญี่ปุ่น
- ปี ค.ศ. 1938 ได้รับตำแหน่งงานเลขาธิการตอนที่สร้างสมาคมศิลปินญี่ปุ่นในปารีส และใช้ความพยายามอย่างสุดความสามารถในการเปิดนิทรรศการศิลปะของศิลปินญี่ปุ่นในฝรั่งเศส เดือนธันวาคมในปีเดียวกันและเดือนกรกฎาคมปีต่อมา ซึ่งสะโตะมิได้เป็นผู้รวบรวมศิลปินด้วยกันในฐานะที่เป็นเลขาธิการ เขาใช้เงินส่วนตัวเข้าสนับสนุนในการจัดงานด้วย สมาชิกของสมาคมเหล่านี้ ได้แก่ ทสึกุฮารุ ฟุจิตะ (Tsuguharu Fujita) ทาคะโนะริ โอกิสึ (Takanori Ogisu) ทาโร โอะคะโมะโตะ (Taro Okamoto) ฮิโรอัทสึ ทะคะตะ (Hiroatsu Takada)
- ปี ค.ศ. 1939 เกิดสงครามโลกครั้งที่สองจึงออกจากปารีส
- ปี ค.ศ. 1940 กลับประเทศ และรับงานตกแต่งหุ้มญี่ปุ่นในงาน New York Exposition ก่อนหน้าที่ญี่ปุ่นจะประกาศสงครามกับอเมริกาเพียงเล็กน้อย เดินทางไปประเทศสหรัฐอเมริกาโดยลำพัง ช่วงที่อยู่ที่นั่นได้ทำโปสเตอร์อีกบางชิ้น ฮิสุอิ สึกิอุระ (Hisui Sugiura) ซึ่งตอนนั้นเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนศิลปะทามะ (ปัจจุบันคือมหาวิทยาลัยศิลปะทามะ Tama Art University) ขอให้รับตำแหน่งศาสตราจารย์สาขาการออกแบบ
- ปี ค.ศ. 1941 ใช้ความรู้ด้านภาษาฝรั่งเศสทำงานที่กระทรวงการต่างประเทศ เป็นกรรมการกำหนดอาณาเขตอินโดจีนโดยไปปฏิบัติภารกิจที่ไต้หวัน หลังจากนั้นก็ย้ายไปที่กรุงเทพฯ แต่ยังคงความสัมพันธ์กับโรงเรียนศิลปะทามะและอุปถัมภ์สมาคมญี่ปุ่น-ไทยตั้งแต่ปี ค.ศ. 1928
- หลังจากจัดงาน “สยามวันนี้” เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ญี่ปุ่นและไทยก็ได้มีการจัดงานเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง สะโตะมิ ปฏิบัติหน้าที่นี้หลังจากปี ค.ศ. 1943 และด้วยความสัมพันธ์ส่วนตัวทำให้ยังคงทำงานอยู่ที่นี้แม้สงครามสิ้นสุดลง

- ปี ค.ศ. 1945 ช่วงจบสงคราม สะโตะมียู่ที่กรุงเทพฯ จึงถูกนำตัวไปกักกันอยู่ที่ค่ายบางบัวทอง ด้วยเหตุนี้โปสเตอร์และเอกสารทั้งหมดจึงถูกยึดเป็นของทางการและสูญหายไป
- ปี ค.ศ. 1946 ถูกปล่อยเป็นอิสระ ขณะที่คนญี่ปุ่นเป็นจำนวนมากเดินทางกลับประเทศ แต่สะโตะมิตัดสินใจอยู่เมืองไทยต่อ และได้จอมพล ป. พิบูลสงครามเพื่อนเก่าครั้งเมื่อเป็นนักเรียนที่ปารีส ช่วยจัดการเรื่องงานจัดการเวทีที่โรงละครแห่งชาติให้ ทำงานออกแบบให้สายการบินสยาม (การบินไทยในปัจจุบัน) ทำงานออกแบบโฆษณาให้กับหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษบางกอกโพสต์
- ปี ค.ศ. 1948 เป็นที่ปรึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร
- ปี ค.ศ. 1949 สนับสนุนศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรีในการจัดงานศิลปกรรมแห่งชาติตั้งแต่ครั้งที่ 1 นอกจากทำหน้าที่เป็นกรรมการจัดงานแล้ว ยังดำรงตำแหน่งกรรมการตัดสิน (Jury) ด้วย และส่งผลงานเข้าร่วมแสดงด้วย
- ปี ค.ศ. 1950 นิทรรศการศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 2 เป็นกรรมการบริหารจัดการ กรรมการตัดสิน รับผิดชอบในส่วนของโปสเตอร์ใบปลิว และแสดงงาน ศิลป์ พีระศรีเคยแกะหินอ่อนรูปใบหน้าภรรยาของสะโตะมิด้วย ทำให้เห็นความสัมพันธ์ที่ชัดเจน
- ปี ค.ศ. 1951 นิทรรศการศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 3 มีบันทึกในการแสดงงานแต่ไม่มีชื่อของสะโตะมิต่อไปอีก
- ปี ค.ศ. 1952 กลับไปปารีสหลังจากที่ไม่ได้กลับไปนานถึง 13 ปี หลังจากนั้นก็ทำงานออกแบบโปสเตอร์ ปกหนังสือ เครื่องหมายการค้า เขียนบทความมากมาย กลับปารีส หนังสือพิมพ์ Bangkok Post ลงข่าวสรุปผลงาน
- ปี ค.ศ. 1974 ได้รับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ดิเรกคุณาภรณ์ชั้นที่สามจากญี่ปุ่น
- ปี ค.ศ. 1989 กลับประเทศญี่ปุ่น
- ปี ค.ศ. 1996 เสียชีวิตที่ญี่ปุ่นเมื่อวันที่ 30 มกราคม ตลอดชีวิตได้สร้างผลงานไว้กว่า 20,000 ชิ้น ผลงานจำนวนมากถูกเก็บรักษาที่หอจดหมายเหตุของ Kyoto Institute of Technology

คิลปี ฟีระศรี (Corrado Feroci) และ บุเนะกลีๆ สะโตะมิ

Corrado Feroci เปลี่ยนสัญชาติเป็นไทยเมื่อปี ค.ศ. 1944 ดำรงตำแหน่งคณบดีที่มหาวิทยาลัยศิลปากรเป็นเวลา 39 ปี โดยใช้ชื่อคิลปี ฟีระศรี เขาได้อุทิศชีวิตให้กับการศึกษาศิลปะของไทย จนศิลปะสมัยใหม่ของไทยได้รับการยกย่องทั้งในและนอกประเทศ ทำให้เป็นที่เคารพในฐานะบิดาแห่งศิลปะสมัยใหม่ของไทยมาจนปัจจุบัน นิทรรศการศิลปกรรมแห่งชาติถูกจัดขึ้นโดยกรมศิลปากรตั้งแต่นั้นปี ค.ศ. 1949 และยังมีมาจนปัจจุบัน

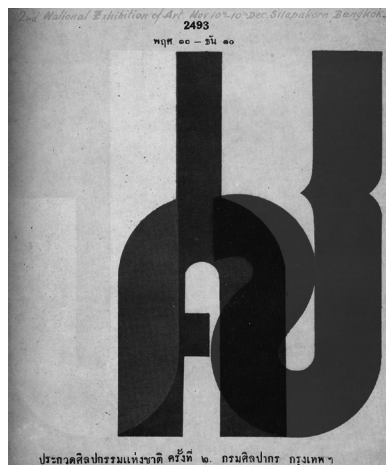
เบื้องหลังการจัดนิทรรศการศิลปกรรมแห่งชาติ สะโตะมิผู้ซึ่งเป็นทีปักษ์มหาวิทยาลัยศิลปากรได้ให้ความร่วมมืออุทิศตน สนับสนุนด้านการเงินอย่างไม่ขัดข้อง ประสบการณ์การเป็นเลขาฯ นิทรรศการศิลปะของคิลปีในญี่ปุ่นในฝรั่งเศส ประสบการณ์การจัดการประกวดและนิทรรศการมากมายในฐานะหัวหน้าหน่วยโฆษณาชวนเชื่อ (Propaganda) ที่กองกำลัง “義” ค่ายยุวชนทหาร ทำให้เคยได้พบกับคิลปีที่มีชื่อ สะโตะมียังได้เป็นผู้จัดทำโปสเตอร์ชิ้นแรกของนิทรรศการศิลปกรรมแห่งชาติอีกด้วย และเป็นที่รู้กันว่าในช่วงนั้น สะโตะมียังได้สอนพื้นฐานการวาดเส้นให้แก่มีเซียม ยิบอินซอย (ค.ศ. 1906-1988) ศิลปินผู้ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในประเทศไทยอีกด้วย มีเซียมเป็นศิลปินหญิงเพียงคนเดียวที่เคยได้รับรางวัลชนะเลิศงานศิลปกรรมแห่งชาติสามครั้ง

งานภาพร่างลายเส้นชีวิตในค่ายกักกันบางบัวทองที่สะโตะมิเคยถูกจองจำหลังสงคราม ปัจจุบันหลานสาวของมีเซียมเป็นผู้เก็บรักษาไว้ มิตรภาพที่แน่นแฟ้นระหว่างคิลปี ฟีระศรีและสะโตะมิได้ส่งผลให้การแลกเปลี่ยนระหว่างศิลปินญี่ปุ่นและศิลปินไทยในปัจจุบันเป็นอย่างมาก

มีหลักฐานที่ประเทศญี่ปุ่นว่ามหาวิทยาลัยทามะมีแผนจะก่อตั้งสาขาที่ไทย และได้พูดคุยถึงขั้นตอนการจัดซื้อที่ดินเพื่อจัดตั้งวิทยาเขตดังกล่าว คาดว่าน่าจะเป็นที่ภาคเหนือของประเทศไทย เหตุการณ์นี้ชี้ให้เห็นบทบาทของสะโตะมิที่อยู่เบื้องหลังอีกด้วย

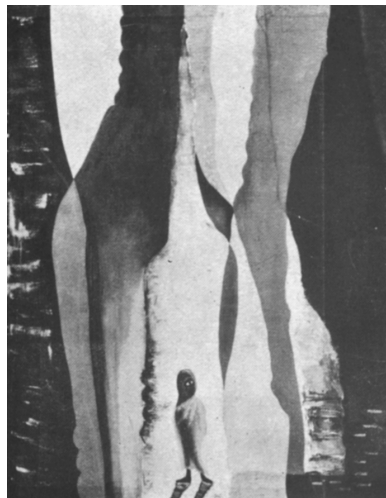
อุดมคติและการอุทิศตนของคิลปี ฟีระศรี ประสบการณ์และความสามารถในการวางแผนงานของสะโตะมิ กำลังทางการเมืองและการปฏิบัติงานของจอมพล ป. ได้สอดประสานสนับสนุนซึ่งกันและกัน มุ่งมั่นตั้งแต่การก่อตั้งมหาวิทยาลัยศิลปากรจนถึงการพัฒนา นอกจากนี้บทบาทความร่วมมือของท่านกับศิลปินญี่ปุ่นและการสนับสนุนจากฝั่งไทยก็ทำให้เกิดงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติที่สำคัญยิ่งมาจนปัจจุบัน⁷

ภาพที่ 1

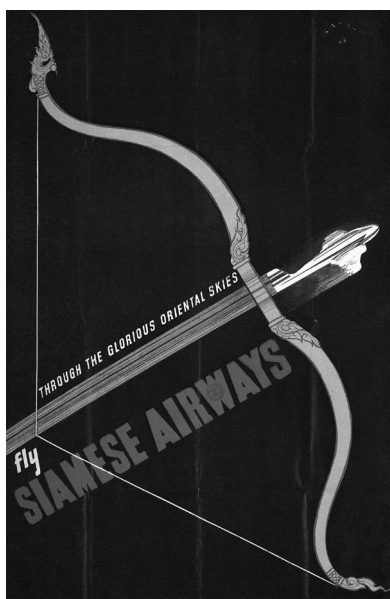
มุเนะทสึกุ สะโตะมิ
หน้าปกสูจิบัตรงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ
ครั้งที่ 2

ภาพที่ 2

มุเนะทสึกุ สะโตะมิ
ILLUSION
งานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 2

ภาพที่ 3

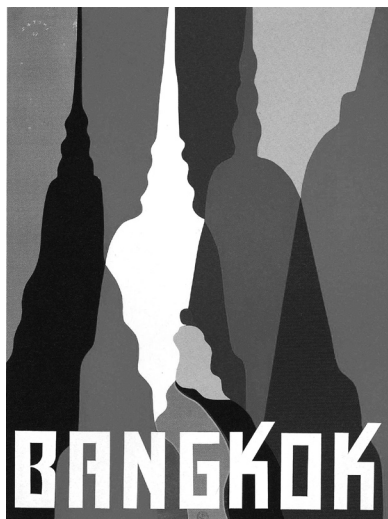
มุนะทสิฏฺ์ สะโตะมิ
SIAMESE AIRWAYS
โปสเตอร์สายการบินช่วงหลังสงคราม

ภาพที่ 4

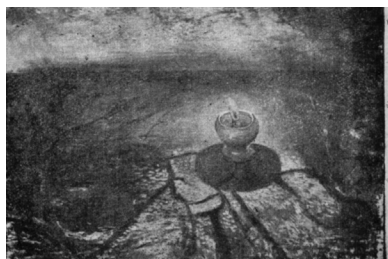
มุนะทสิฏฺ์ สะโตะมิ
จ.ว.พระนคร
หน้าปกหนังสือของกรมศิลปากร

ภาพที่ 5

มุนะทสิฏฺ์ สะโตะมิ
BANGKOK
หน้าปกหนังสือของกรมศิลปากร

ภาพที่ 6

มุนะทสิฏฺ์ สะโตะมิ
LIGHT OF HUMANITY
ส่งเข้าร่วมแสดงงานศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 2

ภาพที่ 7

มุนะทสิฏฺ์ สะโตะมิ
ภาพเหมือนคุณมีเซียม ยิบอินซอย
ส่งเข้าร่วมแสดงงานศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 1

ภาพที่ 8

ศิลป์ พีระศรี

Madame Satomi

ส่งเข้าร่วมแสดงงานศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 2

ภาพที่ 9

มุนะทสิฏ สะโตะมิ

Bangkok

ส่งเข้าร่วมแสดงงานศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 2

ภาพที่ 10

ภาพถ่ายบริเวณหน้ากรมศิลปากร ศิลป์ พีระศรี (แถวหน้าคนที่สองจากซ้าย) มุเนะทสึกุ สะโตมิ (แถวหน้าคนที่สามจากขวา ชุตสึทสึทสึ) และ มาตามสะโตมิ (แถวหน้าคนที่สี่จากซ้าย ชุตสึทสึทสึและเสื่อเสื่อ)

ภาพที่ 11

ข่าวจากหนังสือพิมพ์เมื่อ ค.ศ. 1950 (พ.ศ. 2493) ในงานของสมาคมสถาปนิกสยามที่นางสะโตมิเข้าร่วมด้วย แสดงให้เห็นความล้มเหลวของคู่สามีภรรยาเกี่ยวกับสังคมส่วนอื่นๆ ของกรุงเทพฯ

รูปที่ 12

ข่าวจากหน้าหนังสือพิมพ์สรุปบทบาทของสะโตมิเมื่อ ค.ศ. 1973 เห็นรูปบรรยายภาพที่น่าจะเป็นหน้าทางเข้างานศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 2 ที่เป็นการฝึกหัดเดียวกับหน้าปก

ใช้OSSN

- 1 木村毅 (Kimura Takeshi) **ラゲースお玉自叙伝** 恒文社 1980年
- 2 มาซาโอะ เซโตะ **ชีวิตของมาซาโอะ เซโตะ ผู้ถูกพ่อและญี่ปุ่นทอดทิ้ง** แปลจาก Seto Masao no Jinsei โดย บัณฑิต ประดิษฐาบุญวงศ์, กรุงเทพฯ: 2548
- 3 ดังรายละเอียดเช่นเดือนกรกฎาคม ปี ค.ศ.1941 โครงการแลกเปลี่ยนครั้งที่ 1 : มะสะโอะ โอะตะ (Masao Ota) โมะ-คุทะโระ คิโนะชิตะ (Mokutaro Kinoshita) แพทย์ผู้เป็นกวีและศิลปิน เดือนตุลาคม ปี ค.ศ.1941 มีการจัดนิทรรศการเคลื่อนที่เกี่ยวกับภาพเขียนญี่ปุ่นร่วมสมัยในอินโดจีน โดยมีทสึกุซุรุ ฟูจิตะ (Tsuguharu Fujita) เข้าร่วมแสดงงาน (ฟูจิตะ มีความสนิทสนมกับสะโตะมาตั้งแต่สมัยที่อยู่ปารีส เป็นเพื่อนที่ร่วมกันก่อตั้งสมาคมศิลปินญี่ปุ่นในฝรั่งเศส ที่เมื่อครั้ง ค.ศ. 1938 สะโตะมิได้ใช้บ้านของตนเองเป็นสำนักงานและสนับสนุนเงินทุนอย่างเต็มที่ เดือนธันวาคมมีนิทรรศการครั้งที่ 1 ปีต่อมาได้มีการจัดนิทรรศการครั้งที่ 2 แต่เนื่องจากเกิดเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่สอง คนญี่ปุ่นจึงถูกล้างให้กลับประเทศ นิทรรศการจึงได้จบลงในครั้งที่สองนี้ ปี ค.ศ.1942 โครงการแลกเปลี่ยนครั้งที่ 2 : มัตสึจิ อุเมะซะระ (Matsuji Umehara) ผู้ออกแบบวัดทสึคิจิซังกันจิ Tsukiji Honkanji) โอะตะ, อุเมะซะระ, ฟูจิตะ และสะโตะมิเป็นกลุ่มคนที่มึนบทบาทที่อินโดจีนในช่วงที่ญี่ปุ่นยึดครอง และเป็นผู้ที่อยู่ฝรั่งเศสช่วงปี ค.ศ. 1920) หน่วยบัญชาการทหารนี้มีพลโทอะคิฮิโตะ นะกะมุระ (Akihito Nakamura) (เกิดที่จังหวัดโอจิ) เรียนจบจากโรงเรียนยุวชนทหารบกและเข้าฝึกในกองกำลังขั้นสูง ผู้ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจที่มียันต์ นักประพันธ์หญิงของไทยนำมาเขียนให้ เป็นตัวละครโกะโบะริ ทหารญี่ปุ่นผู้ใจอ่อน คนรักของอังคณาภินิสาชาวไทยผู้เกลียดชังกองทัพญี่ปุ่นเข้าไว้ ในงานเขียนเรื่อง 「マサムの残照」 แสงอาทิตย์แห่งแม่น้ำ (แปลจากชื่อญี่ปุ่น) (ชื่อภาษาไทยของต้นฉบับ คูกรรม) เนื่องจากพ่อของมียันต์เป็นนายทหาร จึงน่าจะได้ฟังเรื่องราวของนะกะมุระจากพ่อและนำมาเป็นโครงเรื่อง หลังสงครามสิ้นสุดลง นะกะมุระถูกจับกุมเป็นผู้ต้องหาวาชนาการสงคราม แต่ก็พ้นข้อกล่าวหาและปลดประจำการไป
- 4 ในปีค.ศ.1958 หนังสือชื่อ 「ほとけの寺 聖タイ 回想録」 ชื่อไทยคือ **ผู้บัญชาการชาวพุทธ ความทรงจำของนายพล นากามุระเกี่ยวกับเมืองไทยสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา** (แปลโดยเออิจิ มูราชิม่าและนครินทร์ เมฆไตรรัตน์, กรุงเทพฯ: มติชน, 2012) ได้ถูกตีพิมพ์ขึ้นเนื่องจากกองทัพยุวชนทหารญี่ปุ่น (Japanese Eighteenth Area Army) ที่นะกะมุระ เคยดำรงตำแหน่งบังคับบัญชาที่ไทยนั้นเป็นที่พึงพอใจของกองทัพญี่ปุ่น ในช่วงเวลานั้นสถานทูตญี่ปุ่นและที่พำนักนายทหารชั้นสัญญาบัตรของกองทัพญี่ปุ่นตั้งอยู่ข้างสวนลุมพินี แต่ถูกอเมริกาเวนคืนตอนสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ปัจจุบันเป็นสถานทูตอเมริกาและที่พักของผู้เกี่ยวข้องกับการทหาร ตัวอาคารสร้างขึ้นโดยทหารญี่ปุ่นซึ่งปัจจุบันยังคงสภาพเดิม ที่พักอันโอ่อ่าเป็นตึกสามชั้น ชั้นสามเป็นห้องจัดงานเลี้ยง ตอนนั้นถูกส่งไปประจำการเป็นเจ้าหน้าที่ปกครองทหารเรือ แม่ของเพื่อนเล่าว่ามีหลายคนที่มาพำนักที่ตึกนี้ ตอนกลางวันทำงานสำนักงาน ตอนเย็นออกไปที่แผนกต้อนรับ เมื่อสามปีที่แล้วมีเพื่อนอยากเข้าเยี่ยมชมที่นั่นแต่ได้กลายเป็นที่พัก นายทหารชั้นสัญญาบัตรของอเมริกาไปแล้ว จึงเป็นสิทธิสภาพนอกอาณาเขตเช่นเดียวกับสถานทูตที่อื่น เลยตั้งใจว่าจะมองดูจากนอกรั้ว แต่ด้วยความช่วยเหลือของภรรยาผู้บัญชาการทหารสูงสุดที่ทำงานเป็นอาจารย์สอนอยู่ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงได้มีโอกาสเข้าไปชมที่พักปัจจุบัน หลังจากฝากหนังสือเดินทางที่พนักงานรักษาความปลอดภัยแล้ว ก็เข้าไปข้างใน ภายในอาคารนั้นประกอบด้วยเครื่องเรือนที่ทำด้วยไม้ชวนให้ทวนถึงความหลัง ดูสงบ แทบจะไม่เปลี่ยนไปจากตอนนั้นเลย เพียงแต่มีการวางระบบน้ำใหม่เท่านั้น และได้เห็นภาพถ่ายช่วงสมัยนั้นจากอัลบั้มของแม่เพื่อนข้าพเจ้าที่เสียชีวิตไปแล้ว ทำให้จินตนาการได้ว่าสะโตะมิและนะกะมุระต้องอยู่ที่นั่นหรืออยู่ในสภาพแวดล้อมใกล้เคียงลักษณะนี้อย่างแน่นอน และคาดว่าคือปี พุทธศักราชที่ตึกเคยเข้าออกที่นี่ด้วย เนื่องจากมีความสนิทสนมกับสะโตะมิ
- 5 กาสองด์ (Cassandre) เป็นนามปากกาของ Adolphe Jean-Marie Mouron 1901-1968) เป็นศิลปิน นักออกแบบ โปสเตอร์และตัวพิมพ์ชาวยูเครน-ฝรั่งเศส มีผลงานออกแบบในแนวทางการใช้ภาพประกอบที่สวยงามจำนวนมากที่เป็นที่ยอมรับในระดับโลก
- 6 นิพธ์ ขำวิไล บรรณาธิการ **อาจารย์ศิลป์กับลูกศิษย์** (กรุงเทพฯ: โฟล์ดอิมเมจ, พิมพ์ครั้งที่ 3, 2551) “เพื่อ หริพิทักษ์” น. 41 “ตอนนั้นไม่มีเงิน ก็อาศัยคนสำคัญๆ เข้ามาช่วยเท่าที่จะทำได้ โดยท่านเป็นหลัก สมัยแรกมีซาโตมิ เขาเป็นผู้อำนวยการใหญ่ในสมัยญี่ปุ่นเข้ามา คล้ายเป็นผู้บัญชาการใหญ่ด้านศิลปะโฆษณา...”
- 7 ข้อมูลจากคู่มือโบราณสถานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติทำให้เห็นว่าสะโตะมิมึนบทบาทค่อนข้างสูงทั้งในแง่เป็นกรรมการตัดสินและส่งผลงานเข้าร่วมแสดงด้วยอย่างน้อยก็ในสามปีแรก ดังมีข้อมูลดังนี้

การแสดงผลศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 1 พ.ศ. 2492

COMMITTEE

H.H.Prince Bhanuphandhu Yugala, H.S.H. Princess Pilai Diskul, H.S.H. Prince Yachai Chitrabhnge, H.E. Phya Anuman Rachathon, Nai Silpa Bhirsari (C. Feroci), M. Satomi, Nai Chin You-Di (Secretary)

JURY

H.H.Prince Bhanuphandhu Yugala, H.S.H. Princess Pilai Diskul, H.S.H.Prince Samai Kridakorn, H.S.H. Prince Yachai Chitrabhnge, Mrs. Usana Pramoj, Nai Silpa Bhirsari (C. Feroci), M. Satomi, Luang Narumitra Lekha, Nai Vannasithi Paladij

สละโตะมีผลงานเข้าร่วมแสดงครั้งนี้ 4 ชิ้น

1. portrait (beleived to be a portrait of Misiam Yipintso) (ภาพที่ 7)
2. sketch ซึ่งน่าจะเป็นภาพชื่อ ILLUSION (ภาพที่ 2)
3. EVE
4. poster for the Siamese Airways (ภาพที่ 3)

การแสดงผลศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 2 พ.ศ. 2493

COMMITTEE

Luang Ronasiddhi Pijai, Director General of Fine Arts Department : president, H.S.H. Princess Pilai Leka Diskul : committee, H.S.H. Prince Yachai Chitrabhnge : committee, Phra Saralaklikhit : committee, Mr. Satomi : committee, Nai Chit Buaboosya : committee, Nai Silpa Bhirsari (C. Feroci) : committee

JURY

H.S.H. Princess Pilai Leka Diskul, H.S.H. Prince Yachai Chitrabhnge, Phra Saralaklikhit, M. Satomi, Nai Silpa Bhirsari (C. Feroci), Nai Chin You-Di (Secretary)

สละโตะมีผลงานเข้าร่วมแสดงครั้งนี้ 2 ชิ้น

1. portrait
 2. Light of Humanity (ภาพที่ 6)
- ศิลป์ พีระศรีแสดงประติมากรรมรูปนางสละโตะมิในการแสดงครั้งนี้ด้วย (ภาพที่ 8)

การแสดงผลศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 3 พ.ศ. 2494

ไม่มีชื่อทั้ง Judge และ Jury ปรากฏในสูจิบัตร แต่มีหลักฐานว่าสละโตะมิร่วมแสดงงาน 6 ชิ้นคือ

สละโตะมีผลงานเข้าร่วมแสดงครั้งนี้ 6 ชิ้น

1. His Late Royal Highness Prince Chainat's remain
2. Still Life
3. sketch (น่าจะเป็นภาพเสกตชชื้อ BANGKOK) (ภาพที่ 8)
4. sketch
5. drawing
6. drawing

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

นิพนธ์ ขำวิไล บรรณาธิการ. **อาจารย์ศิลป์กับลูกศิษย์**. กรุงเทพฯ: โฟล์คโลมเมจ, พิมพ์ครั้งที่ 3, 2551.
มาซาโอะ เซโตะ. **ชีวิตของมาซาโอะ เซโตะ ผู้ถูกพ่อและญี่ปุ่นทอดทิ้ง**. แปลจาก Seto Masao no Jinsei โดย บัณฑิต
ประดิษฐานวงศ์, กรุงเทพฯ 2548.
แคตตาล็อก งานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 1, 2 และ 3

ภาษาญี่ปุ่น

みてみタイ 日タイ修好120周年事業2007年 チティマー・アモンビチェックン博士 2007年
木村毅 **ラグーサお玉自叙伝** 恒文社 1980年
里見求次とモンパルナスの日本人画家 毎日新聞社 1994年 毎日新聞文化事業部

